

Luka MUSTAPIĆ¹, Dario IVIĆ¹, Tatjana MASTEN MILEK², Marijan BUBOLA³

¹Centar za zaštitu bilja, Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, Zagreb

²Javna ustanova "Zeleni prsten" Zagrebačke županije, Samobor

³Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč

luka.mustapic@hapih.hr

ŽUTI LOZIN PAUK (*Eotetranychus carpini* f. *vitis* (Oudemans)) – GOSPODARSKI ŠTETNIK U VINOGRADIMA ISTRE

SAŽETAK

Žuti lozin pauk (*Eotetranychus carpini* f. *vitis* (Oudemans)) gospodarski je važan štetnik vinove loze jugoistočne Europe. U vinogradima Istre, u 2018. i 2019. godini, uzrokovao je značajne štete. Štetnost žutoga lozinog pauka bila je izražena na crvenim sortama teran i refošk s crvenom peteljkom („*Refosco dal peduncolo rosso*“). Ovaj članak daje opis vrste *E. carpini* f. *vitis*, njezine biologije, štetnosti i mogućnosti suzbijanja na vinovoj lozi u Hrvatskoj.

Ključne riječi: *Eotetranychus carpini* f. *vitis*, vinova loza, Istra, suzbijanje

UVOD

Štetne vrste grinja (Acarina) prisutne u europskim i hrvatskim vinogradima pripadaju dvjema porodicama: Tetranychidae (crveni paući) i Eriophyidae (eriofidne grinje). *Panonychus ulmi* (Koch) (crveni voćni pauk) i *Tetranychus urticae* (Koch) (koprivina grinja) najčešće su vrste u hrvatskim vinogradima, no rijetko zahtijevaju kemijsko suzbijanje u vegetaciji. Osim crvenih pauka, u Hrvatskoj je na vinovoj lozi raširena i gospodarski važna vrsta *Calepitrimerus vitis* (Nalepa) (lozina grinja šiškarica) iz porodice Eryophidae, koja je uzročnik akarinoze.

Žuti lozin pauk *Eotetranychus carpini* (Oudemans) (Acari: Tetranychidae) navodi se kao raširen štetnik u najvažnijim vinogradarskim europskim zemljama, poput Francuske, Španjolske i Italije, a smatra se gospodarski važnim i u nekim područjima SAD-a (Jepson i sur., 1975.; Duso i sur., 2012.). U novije se vrijeme o vrsti *E. carpini* govori kao o ekonomski važnu štetniku vinove loze u jugoistočnoj Europi (Malagnini i sur., 2012.).

Prvi podatci o vrsti *E. carpini* govore o periodično važnu štetniku u pojedinim europskim državama (Francuska, Italija) (Delmas i Rambier, 1954.; Ambrosi i Lenarduzzi, 1959.; Mathys i Tencalla, 1959.; Schruft, 1985.). U prošlom desetljeću vrsta *E. carpini* primijećena je na vinovoj lozi u sjevernim i centralnim talijanskim vinogradarskim regijama, kao i u Sloveniji, što je bio novi nalaz za cijelo područje bivše Jugoslavije (Migeon i sur., 2007.).

Prvi nalaz vrste *E. carpini* u Hrvatskoj datira iz 1998. na drvenastim kulturama (Ciglar i Barić, 1998.). Maceljškovi podatci (2002.) govore o potvrdi vrste *E. carpini* u istarskim vinogradima, a pojedinačno i drugdje, a drugi autori (Masten Milek i Masten, 2009.) navode da u hrvatskim vinogradima vrsta *E. carpini* nije utvrđena, iako postoji velika mogućnost za to.

Vrsta *E. carpini* dosada nije imala status ekonomski važna štetnika u Hrvatskoj te je u nas slabo istražena. Međutim, tijekom posljednje dvije sezone, vrsta *E. carpini* postala je potencijalno gospodarski važan štetnik u istarskim vinogradima. Vizualnim pregledima u 2018. i 2019. godini zabilježen je jak napad vrste *E. carpini* u okolici Nove Vasi, Novigrada, Buja i uz rijeku Mirnu na sortama teran i refošk s crvenom peteljkom (*Refosco dal peduncolo rosso*). Opservacija s terena sugerira da vrsta *E. carpini* preferira dlakavo naličje spomenutih sorata, dok na sortama s manje dlakavim naličjem lista, poput merlota i malvazije istarske, nije bilo vidljivih simptoma.

Tijekom kolovoza i rujna 2019. obavljeno je uzorkovanje listova vinove loze sa simptomima, koji su poslani na analizu u Centar za zaštitu bilja Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu. Uzorci su pregledani u laboratoriju za zoologiju. Pod binokularnom lupom obavljen je pregled naličja listova sa simptomima te su, prema Pritchard i Baker (1955.), izrađeni trajni mikroskopski preparati izdvojenih jedinaka grinja. Determinacija vrste obavljena je na temelju morfoloških karakteristika, prema relevantnim dijagnostičkim ključevima (Pritchard i Baker, 1955.; Dobrivojević i Petanović, 1982.). Jaja grinja, utvrđena na biljnim uzorcima, stavljena su na razvoj u biokomoru ($25 \pm 2^\circ \text{C}$, $60 \pm 10\%$ relativne vlažnosti, 16 sati na dan, 8 sati na noć) na istom domaćinu (*Vitis vinifera* L., cv. teran) koristeći metodu otkinutih listova (Bonato i sur., 1990.) nakon čega je uslijedila identifikacija razvijenih odraslih oblika grinja.

OPIS I BIOLOGIJA ŠTETNIKA

Fitofagna grinja *E. carpini* tijekom razdoblja aktivnosti svijetlo je žute boje s parom malih crvenih "očiju". Prezimljujuća je ženka uniformno limunasto žuta. Ženke imaju okruglo tijelo dugo oko 0,35 mm, dok je mužjak sitniji, uži i mobilniji od ženke (slika 1). Jaja su sferična, glatka, prozirna, veličine oko 0,1 mm te se lako mogu zamijeniti s malim kapljicama šećernog ili vodenastog sadržaja.

Oplođene ženke prezimljuju u kolonijama ispod kore vinove loze. U kasnu zimu ili u proljeće, ovisno o temperaturi i klimatskim uvjetima, ženke se sele na pupove u otvaranju, započinju hranjenje i odlažu jaja, obično na naličju lista uz glavne žile, a naličje zapredaju gustom paučinom ispod koje žive do odlaska na prezimljenje. Ljetna generacija počinje najranije u travnju ili svibnju, a prezimljenje započinje najranije u listopadu.

Kada su temperature preko 20 °C, jedna generacija (jaje-ličinka-odrasli oblik-jaje) traje oko 10 dana, a ženke mogu odložiti 2-3 jaja po danu u 20 dana. U optimalnim uvjetima, populacija žutoga lozinog pauka udvostruči se u pet dana.

Slika 1. Mikroskopski izgled mužjaka *E. carpini* f. *vitis* (snimio L. Mustapić)

U klimatskim uvjetima Istre ne postoje egzaktni podatci o biologiji žutoga lozinog pauka. U sjevernoj i centralnoj Italiji može imati sedam do devet generacija (Bonato i sur., 1990.; Malagnini i sur., 2012.). Vrsta *E. carpini* osjetljiva je na toplinu, jake kiše i oborine i jako sunce tijekom ljeta, te u takvim uvjetima dolazi do visoke smrtnosti populacije ove grinje, a najosjetljiviji su stadij jaja (Dobrivojević i Petanović, 1982.).

Vrsta *E. carpini* utvrđena je na 37 različitih biljaka domaćina iz rodova *Acer*, *Carpinus*, *Fagus*, *Prunus*, *Rubus* i *Vitis* (Malagnini i sur., 2012.). Grinja ima širok raspon drvenastih biljaka domaćina, uključujući obični grab (*Carpinus betulus* L.), koji se obično pojavljuje u rubnim područjima vinograda pa služi kao potencijalni izvor zaraze (Malagnini i sur., 2012.). Prema Gasser i Mathys (1960.) postoje dvije različite forme vrste *E. carpini* u Europi: jedna kojoj je domaćin vinova loza (*Vitis vinifera* L.) (Vitaceae) (*Eotetranychus carpini* forma *vitis*) i druga kojoj je domaćin obični grab (*Carpinus betulus* L.) (Betulaceae) (*Eotetranychus carpini* forma *carpini*). Takva podjela praktično se koristi i u recentnijoj akarološkoj literaturi.

OPIS ŠTETA NA VINOVOJ LOZI

Rana zaraza ovim paukom prekida razvoj izbojaka, a kasnije u vegetaciji izaziva male nekroze i deformaciju listova, skraćivanje internodija i mala klorotična područja, što je posljedica hranjenja grinje ubodom do lisnog parenhima zbog sisanja lisnih sokova. Karakteristike napada vrste *E. carpini* kod bijelih sorata vinove loze očituju se u promjeni boje listova u brončanu smeđu boju, a kod crvenih sorata list poprima crvenkastu boju (slika 2). Grinja se hrani i razvija na naličju lista uz prepoznatljivo intenzivno zapredanje paučine ispod koje obitava u kolonijama, a služi joj kao zaštita od oborina, visokih temperatura i predatora. Rezultat je ishrane grinje smanjena transpiracija i fotosinteza napadnuta lišća, što je posebno izraženo u aridnijim područjima. Kasniji napad vrste *E. carpini* uzrokuje prerano opadanje lišća, što direktno rezultira smanjenom količinom šećera u grožđu i lošijim odrvenjavanjem mladica.

Slika 2. Simptomi napada žutog lozinog pauka na listovima sorte Teran (snimio M. Bubola)

MOGUĆNOSTI SUZBIJANJA

Visoke populacije fitofagnih grinja u poljoprivredi, pa tako i u vinogradima, često su rezultat prekomjerne uporabe pesticida. Crveni pauci (Tetranychidae) obično nisu čest problem u vinogradima s manjim brojem kemijskih tretmana ili s uporabom anorganskih sredstava poput pripravaka na bazi bakra i sumpora. Međutim, sumporni pripravci mogu uzrokovati prenamnožavanje štetnih grinja u vinogradu kada se koriste intenzivno, kao što je slučaj u

ekološkim vinogradima, kojih je sve veći broj u hrvatskom priobalju i Istri. Novija istraživanja ukazuju da prekomjerno korištenje insekticida i sumpornih pripravaka u integriranim vinogradima inhibira aktivnost korisne faune grinja te dovodi do velike brojnosti populacija crvenih pauka u kasnom ljetnom i ranom jesenskom razdoblju, osobito prilikom toplih i suhih godina (Duso i sur., 2015.). Na temelju opisanoga, značajnija pojava vrste *E. carpini* može se povezati s iznadprosječno toplim i suhim ljetima, kao i s uvođenjem i povećanjem uporabe insekticida u vinogradima Istre s ciljem suzbijanja američkog cvrčka (*Scaphoideus titanus* Ball) te sprječavanja širenja zlatne žutice vinove loze – Grapevine *flavescence doree phytoplasma*.

U integriranoj zaštiti vinove loze svakako treba dati prednost nekemijskim mjerama suzbijanja vrste *E. carpini*. Predatorske vrste grinja imaju temeljnu ulogu u uspješnu suzbijanju fitofagnih grinja vinograda, pa tako i *E. carpini*. Većinom su to grinje iz porodice Phytoseiidae, koje su najvažnija i najučinkovitija predatorska porodica grinja u poljoprivredi, primarno crvenih pauka (Tetranychidae). Primjerice, u talijanskim vinogradima koriste se tri različite vrste predatorskih grinja kao predatori vrste *E. carpini*: *Typhlodromus exhilaratus* (Ragusa), *Neoseiulus californicus* (McGregor) i *Kampimodromus aberrans* (Oudemans) (Lorenzon i sur., 2018.). Osim predatorskih grinja, u biološkom suzbijanju *E. carpini* u europskim vinogradima koriste se i komercijalno dostupni predatorski kukci (*Stethorus punctillum* (Weise), Coccinellidae) (Biddinger i sur., 2009.).

Osim bioloških metoda, važno je provoditi dobru poljoprivrednu praksu, ponajprije umjeren unos dušičnih gnojiva, kvalitetnu i pravovremenu rezidbu i navodnjavanje. Budući da grinja prezimljuje na rozgvi, veliki dio rozgve rezidbom se uklanja i iznosi iz vinograda, pa ličinke koje izlaze iz jaja ugibaju jer u to vrijeme nema razvijenih listića i grinje ostaju bez hrane (Maceljski i sur., 2006.).

Kada je prijeko potrebno kemijsko suzbijanje, koriste se akaricidi koji su učinkoviti na jaja ili pokretne forme grinje. Trenutačno je u Hrvatskoj registriran širok raspon akaricida za suzbijanje crvenih pauka uključujući i *E. carpini*. Većina akaricida preporučuje se primijeniti u trenutku izlaska ličinaka iz jaja, u raznim koncentracijama (0,075 % - 0,04 %).

Za suzbijanje vrste *E. carpini* na vinovoj lozi registrirani su: KRAFT 18 E u količini 0,75 l/ha, VERTIMEC 018 EC u količini 0,75 l/ha, ZOOM 11SC u koncentraciji 0,025 % i RED FOX u količini 15 l/ha u prvom i 10 l/ha u drugom tretiranju (FIS, 2019).

Dozvoljeni akaricidi koji nemaju primjenu za *E. carpini* u vinogradima, a mogu biti učinkoviti su: APOLLO 50 SC u koncentraciji 0,04 %, ENVIDOR SC 240 u koncentraciji 0,04 %, MASAI u koncentraciji 0,01 %, a u kasnijim terminima u koncentraciji 0,02 %, ljeti u koncentraciji 0,3 % - 0,4 %, OVIPRON TOP u koncentraciji 0,025 % - 0,035 % i u nešto nižim koncentracijama u ljetnom

tretiranju, SHOSHI u koncentraciji 0,05 % u ranijim, odnosno u koncentraciji 0,25 % - 0,5 % nakon cvatnje, APACHE u koncentraciji 0,025 % - 0,1 %, DIABLO SC u koncentraciji 0,01 – 0,02 % nakon cvatnje kod pojave prvih pokretnih stadija grinje i NISSORUN 10 WP u koncentraciji 0,05 % prilikom početka napada grinje (FIS, 2019.).

Utrošak vode i aplikaciju akaricida treba prilagoditi fenofazi, bujnosti i starosti nasada i stroju za primjenu akaricida. Preporuka je veći utrošak vode i kombinacija s mineralnim uljima zbog paučine koja može spriječiti kontakt akaricida s paukom i maksimalno dva akaricidna tretiranja u vegetaciji. Prije same primjene akaricida, potrebno je vizualnim pregledima u vinogradu utvrditi optimalno vrijeme aplikacije prema najvećem postotku izlaska ličinaka grinje iz jaja.

SUMMARY

YELLOW SPIDER MITE (*Eotetranychus carpini* f. *vitis* (Oudemans)) – ECONOMIC PEST OF VINEYARDS IN ISTRIA

The yellow spider mite (*Eotetranychus carpini* f. *vitis* (Oudemans)) is an economically important pest of Southeast European grapevines. Significant damage from *E. carpini* was observed in the vineyards of Istria in 2018 and 2019. Yellow spider mite was injurious on the red varieties Teran and Refošk with red petiole ("*Refosco dal peduncolo rosso*"). This article gives description of *E. carpini* f. *vitis*, its biology, damage and management on grapevine in Croatia.

Keywords: *Eotetranychus carpini* f. *vitis*, grapevine, Istria, management

LITERATURA

Ambrosi, M., Lenarduzzi, R. (1959). Prove di lotta contro "Acaro giallo" della vite. *Progresso Agricolo*, 5.

Bidinger, J.D., Weber, C.D., Hull, A.L. (2009). Coccinellidae as predators of mites: Stethorini in biological control, *Biological Control* 51 (268-283), dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/journal/biological-control> (pristupljeno 26.10.2019.).

Bonato, O., Cotton, D., Kreiter, S., Gutierrez, J. (1990). Influence of temperature on the life-history parameters of the yellow grape-vine mite *Eotetranychus carpini* (Oudemans) (Acari: Tetranychidae), *International Journal of Acarology* 16 (4), dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/232942745_Influence_of_temperature_on_the_life-history_parameters_of_the_yellow_grapevine_mite_Eotetranychus_carpini_Oudemans_Acari_Tetranychidae (pristupljeno 26.10. 2019.).

Ciglar, I., Baric, B. (1998). Pernicious insects and mites fauna in Croatian orchards. *Entomologia Croatica*, 4.

Delmas, R., Rambier, A. (1954). L'invasion des "araignées rouges" sur la vigne, *Progrès Agricole et Viticole*, 34–35.

Dobrovojević, K., Petanović R. (1982). Osnovi akarologije. Beograd, Institut za zaštitu bilja i prehrambenih proizvoda, Poljoprivredni Fakultet Beograd, 128-129.

Duso, C., Kreiter, S., Pozzebon, A., Tixier, M., S. (2012). Management of Phytophagous Mites in European Vineyards. Arthropod Management in Vineyards: Pests, Approaches, and Future Directions (9), dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/267391698_Management_of_Phytophagous_Mites_in_European_Vineyards (pristupljeno 26. 10. 2019.).

Duso, C., Kreiter, S., Tixier, M., S., Pozzebon, A., Malagnini, V. (2015). Biological control of mites in European vineyards and the impact of natural vegetation, 12. International Congress of Acarology, dostupno na: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01231310/document> (pristupljeno 26.10. 2019.).

FIS (2019). Ministarstvo Poljoprivrede, Popis registriranih sredstava za zaštitu bilja, dostupno na: <https://fis.mps.hr/trazilicaszb/> (pristupljeno: 26.10.2019.).

Gasser, R., Mathys, G. (1960). II Symposium Europe´en d'Acarologie a`East Malling en 1959., Acarologia 2 (149).

Jeppson, L. R., Keifer, H. H., Baker, E. W. (1975). Mites injurious to economic plants. University of California Press, Berkeley, California. 614.

Lorenzon, M., Pozzebon, A., Duso, C. (2018). Biological control of spider mites in North-Italian vineyards using pesticide resistant predatory mites, Acarologia 58, dostupno na: https://www1.montpellier.inra.fr/CBGP/acarologia/export_pdf.php?id=4277&typefile=1 (pristupljeno: 26.10.2019.).

Maceljski, M. (2002). Poljoprivredna entomologija, Čakovec, Zrinski d.d., 111-113.

Maceljski, M., Cvjetković, B., Ostojić, Z., Barić, B. (2006). Štetočinje vinove loze, Čakovec, Zrinski d.d., 34-35.

Malagnini, V., Navajas, M., Migeon, A., Duso, C. (2012). Differences between sympatric populations of *Eotetranychus carpini* collected from *Vitis vinifera* and *Carpinus betulus*: insights from host-switch experiments and molecular data, Experimental and Applied Acarology, 56, dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10493-012-9511-7> (pristupljeno 26. 10. 2019.).

Masten Milek, T., Masten, R. (2009). Eriofidne i tetranjihidne grinje (Arachnida: Acari) na vinovoj lozi, Glasilo biljne zaštite, 9 (5), 343-351.

Mathys, G., Tencalla, Y. (1959). L'identification par les praticiens des principaux acariens nuisibles aux arbres fruitiers et à la vigne, Revue romande d'Agriculture, de Viticulture et d'Arboriculture, 15.

Migeon, A., Malagnini, V., Duso, C., Navajas, M. (2007). Notes on the genus *Eotetranychus* (Acari: Tetranychidae) in Italy and France with a redescription of *Eotetranychus fraxini* Reck, new record for Italy and Western Europe, Zootaxa, 1509, dostupno na: https://www.academia.edu/18127471/Notes_on_the_genus_Eotetranychus_Acari_Tetranychidae_in_Italy_and_France_with_a_redescription_of_Eotetranychus_fraxini_Rec_k_new_record_for_Italy_and_Western_ (pristupljeno: 26.10.2019.).

Migeon, A., Dorkeld, F. (2019). Spider Mites Web: a comprehensive database for the Tetranychidae, dostupno na: <http://www.montpellier.inra.fr/CBGP/spmweb> (pristupljeno: 26.10. 2019.).

Pritchard, A.E., Baker, E.W. (1955). A revision of the spider mite family Tetranychidae, Pacific Coast Entomological Society, San Francisco.

Schruft, G. (1985). Grape. U: Helle, W., Sabelis, M.W. (Ur.) Spider mites. Their biology, natural enemies and control, Elsevier, Amsterdam, 1B.

Stručni rad